

**ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД І НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА**

Досліджуються стан і перспективи здобуття студентами вищої освіти у різних країнах світу, в тому числі України, на основі праць науковців, чинного законодавства України, міжнародно-правових актів. Установлено, що інтернаціоналізація освіти – важливий засіб поліпшення якості вищої освіти.

Ключові слова: якість вищої освіти, інтернаціоналізація освіти, нормативно-правовий акт, навчальний заклад.

Постановка проблеми. Світовою тенденцією розвитку сучасних систем вищої освіти є відхід у минуле національної обмеженості освітнього процесу. Сьогодні одним із першочергових завдань вищої освіти вважається підготовка фахівців, які відповідають вимогам ринку праці не тільки своєї країни, а й інших країн світу. Університет стає обличчям країни, а сфера вищої освіти перетворюється на важливе підґрунтя міжнародної конкурентоспроможності країни. Вищі активно включаються у процес інтернаціоналізації. Європейське співтовариство сприяє міжуніверситетській кооперації як засобу підвищення якості вищої освіти [5, с. 31].

Ступінь наукової розробки. Проблеми здобуття вищої освіти за кордоном присвячені праці І. Бабина, Я. Болубаша, В. Грубінки, В. Кременя, Л. Курій, І. Мотунової, Д. Плинокоса, М. Степка, В. Шинкарука та ін. Однак цілий ряд важливих аспектів цієї проблеми не з'ясований.

Метою статті є дослідження стану та перспектив здобуття вищої освіти за кордоном, у т.ч. навчання студентів-іноземців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Наявність іноземних студентів у вищому навчальному закладі будь-якої країни світу – це вагомий елемент інтеграційного розвитку системи вищої освіти держави, який свідчить про високий рівень якості освітніх послуг і престиж вищої школи цієї країни на світовому ринку освітніх послуг. Зростання чисельності іноземних студентів у вищих навчальних закладах стає однією з важливих ознак інтернаціоналізації освіти. Лише з 2000 р. по 2006 р. кількість іноземних студентів у світі зросла на 54,4 % – з 1,9 до 2,9 млн. осіб. Щорічний приріст в середньому становить 7,5%. У 2009 р. частка іноземних студентів у загальній чисельності студентів світу становила близько 2% [6, с.177]. При цьому найбільш привабливими країнами для студентів-іноземців виступають США (19,7%), Великобританія (11,6%), Німеччина (8,6%), Франція (8,2%), Австралія (7%), Канада (4,4%) та Японія (4,2%) [4]. Однак правила

прийому, терміни навчання, оплата за навчання тощо різні у більшості країн світу.

Вища освіта США належить до найвідкритіших для іноземців, хоч вартість її досить висока. Країна вже багато років утримує першу позицію як за розміром контингенту студентів-іноземців, так і за кількістю країн, з яких вони прибувають. На середину 90-х років ХХ ст. контингент студентів-іноземців у США перевищив половину мільйона.

Для доступу до навчання у вишах США досить виконати три попередні умови. У першу чергу засвідчити володіння мовою і скласти відомий тест на знання англійської як іноземної мови (TOEFL) з оцінкою понад 500 балів (у кращі вузи – понад 550). По-друге, мати атестат про закінчення середньої чи іншої освіти, який американський виш визнає еквівалентним до національного диплома за старшу середню школу. І нарешті, заплатити за навчання або отримати фінансову допомогу від американських чи інших спонсорів.

У США існує велика система найрізноманітніших органів, організацій і агентств для максимального залучення іноземців у навчальні заклади країни. Політика уряду країни підтримує діяльність цих органів. В Україні створено чимало їх представництв. Усе ж не вони, а заклади вищої освіти США на основі досє кандидатів у студенти остаточно вирішують питання про дозвіл розпочати навчання. Рішення про це приймається за 6-12 місяців до початку навчального року. Деякі вузи охоче беруть і тих, хто має невисокі бали з TOEFL, і організують їм інтенсивні мовні курси перед початком навчального року. Американські заклади полубляють вивчати своїх майбутніх студентів краще, ніж ті знають самі себе (особливо тих, яким збираються надати гроші на навчання).

Одним із найпривабливіших місць навчання для іноземців залишається Великобританія. Освіта Великобританії – це її бренд, який вона формувала віками. Оксфорд і Кембридж, по черзі змінюючи один одного в рейтингу кращих вищих навчальних закладів світу, незмінно залишаються у його першій десятці. Але поставивши собі найви-

щу планку в плані якості освіти, Великобританія одночасно виставила одні з найвищих цін за свої освітні послуги. Плату за навчання встановлюють самі навчальні заклади. Для захисту від зловживань держсекретар з освіти встановлює верхню межу, яку заборонено перевищувати.

Допуск до вищих навчальних закладів відбувається через суворий відбір. Насамперед абітурієнтам-іноземцям потрібно звернутися до Служби прийому (UCAS) восени за рік до навчання з документами про середню освіту, які надають право доступу в університет, і відповідні документи. Однак вирішальне значення має співбесіда, від якої залежить кінцевий результат.

Студенти-іноземці, зазвичай, потребують підготовчої програми – foundation, яка триває один рік. Є два види foundation. Перший – проходження підготовки на базі університету з гарантією вступу до нього; другий – загальна програма підготовки, після закінчення якої можна відправляти свої документи до різних університетів, отримувати їх пропозиції і самостійно обирати вуз. Програма foundation для українців вар-

тує біля 10 тисяч фунтів на рік, а навчання в університеті, залежно від спеціальності, – від 10 тисяч фунтів на рік і вище.

У той же час, як виявляється, не так вже й мало українців можуть дозволити собі витратити кілька десятків тисяч доларів у рік на навчання у Великобританії. Тільки “Бізнес-лінк” (освітня агенція, яка допомагає українській молоді отримати британську освіту) щорічно відправляє близько 500 осіб на рік, 10% з яких – діти, які здобуватимуть освіту у приватних закритих школах-пансіонах (доволі дорогий сегмент середньої освіти, де рік навчання коштує до 20 тисяч фунтів).

Відсоток студентів-іноземців серед всіх студентів Великої Британії, сьогодні становить 11,6%. Однак сьогодні прогнозує іншого світового рекордсмена щодо темпів збільшення кількості залучених у вищі навчальні заклади студентів-іноземців – Австралію. Причиною такої ситуації є терміни навчання та його вартість.

Таблиця 1 показує терміни здобуття вищої освіти та вартість одного року навчання (у дол. США) у деяких розвинених країнах світу.

Таблиця 1

Вартість навчання та терміни здобуття вищої освіти у деяких країнах світу

Країна	Вартість року навчання	Тривалість вищої освіти (роки)	Загальна вартість диплома
Німеччина	7 900	6,4	50 400
Австрія	8 600	6,3	54 400
Іспанія	3 800	5,0	19 100
Франція	6 000	4,7	28 200
Норвегія	8 300	4,5	37 500
Італія	5 200	4,5	23 300
Швейцарія	15 700	4,1	64 500
Данія	8 000	4,1	33 000
США	14 600	3,5	51 100
Велика Британія	8 200	3,4	28 000
Канада	14 000	3,1	34 100
Австралія	9 000	2,0	18 000

Ця таблиця свідчить про те, що Австралія пішла шляхом максимального скорочення середньої тривалості вищої освіти, досягнувши нормативу для бакалаврського диплому лише 2 роки (4 семестри). Одним із факторів такої ситуації є те, що Австралія орієнтується не на підвищенні вимоги європейського ринку праці, а на умови Океанії та Південної Азії.

Для навчання на університетському рівні у Німеччині потрібно зробити запит за рік до початку навчання. Для цього потрібно звернутися до німецької амбасаді за вступною інформацією, служби академічних обмінів DAAD або інституту Гете. Для вступу потрібен національний атестат про середню освіту. Визнання документа здійсню-

ється на основі рекомендацій постійної конференції ректорів вищих навчальних закладів Німеччини.

Німеччина підписала основні конвенції Ради Європи та ЮНЕСКО про визнання закордонних кваліфікацій. Країна має двосторонні угоди з усіма сусідами. Визнання освітніх документів для представників цих країн здійснюється автоматично.

На жаль, український атестат про середню освіту не дає права вступати на обрану спеціальність у вузах Німеччини. Основною умовою для українських абітурієнтів є успішне закінчення двох курсів вітчизняного вишу або один рік навчання у ньому. Тоді студент має право вступити до підготовчого коледжу (Studienkolleg), який функціонує при німецькому університеті. Протягом року навчання там здійснюється підготовка

до тесту на встановлення знань (Feststellungsprüfung), який студенти проходять після закінчення курсу. В коледжі вивчають мову та предмети, необхідні для вступу на обрану спеціальність. Навчання у більшості коледжів безкоштовне, але необхідною умовою є сплата семестрового збору, який, до речі, існує і в університеті. Аби стати слухачем німецького вишу, слід заздалегідь досконало вивчити мову. Для цього існують спеціальні курси при університетах або поза їх межами. Як правило, навчання на них платне. Хоча деякі вузи пропонують безкоштовні програми, але кількість місць на них обмежена.

У Франції навчається понад 2 мільйони студентів, і майже 10% з них – іноземці. Ця країна також одна із найпривабливіших для закордонних студентів. Близько 220 тисяч молодих людей з інших країн щороку вибирають Францію. Причиною інтересу до французьких вузів у молодих людей з усього світу є те, що вища державна освіта тут практично безкоштовна. Вона доступна іноземцям, які добре володіють французькою мовою. Рік навчання у Франції одного студента обходиться державі в середньому 8 000 €, а студенти державних вузів платять лише вступний внесок у розмірі приблизно 200-400 €.

Україна теж включена у процес світової академічної мобільності і наслідую загальні тенденції. Кількість іноземців, які навчаються у вітчизняних вишах щорічно збільшується. У 2008/09 році в Україні навчалось майже 44 тис. студентів з інших країн. Сьогодні біля 45 тисяч [2]. Переважно це студенти з КНР (6258 осіб), Росії (3886 осіб), Туркменістану (3823 осіб), Індії (2852 осіб), Йорданії (2566 осіб), Сирії (2089 осіб), Ірану (2036 осіб), Марокко (1028 осіб). Підготовку іноземних студентів з 127 країн світу здійснюють у 204 вищих навчальних закладах України [8]. Більше ніж половина студентів (30369 осіб) навчається у п'яти містах України: Харкові, Києві, Одесі, Луганську, Донецьку [8]. За даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в столиці навчається близько 8,5 тисяч іноземців, і майже стільки ж – у Харкові (8,3 тисяч). На третьому місці за кількістю студентів-іноземців Одеса – 3,9 тисяч [8]. Україна володіє приблизно 1% міжнародного ринку освітніх послуг.

Підготовка іноземців та осіб без громадянства здійснюється згідно з Законами України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” та “Про вищу освіту”, постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів”, наказом

Міністерства освіти і науки України, Указом Президента України “Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними прикордонними областями Російської Федерації”, Указом Президента України “Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова” та низкою ін.

У 2010 р. Міністерство освіти та науки України дозволило вищим навчальним закладам здійснювати навчання іноземців й іноземними мовами. Міністр освіти та науки України Д. Табачник висловив сподівання, що це розпорядження залучить до вітчизняних вузів понад 50 тисяч іноземних студентів: “На сьогоднішній день ми прагнемо, щоб кількість іноземних студентів в Україні досягла 50 тисяч, і це реальне завдання. Ми ставимо амбітне завдання увійти в двадцятку ... держав, які є центрами надання освітніх послуг” [2].

Сьогодні до п'ятірки українських вишів, у яких навчається найбільша кількість іноземних студентів відносять: Луганський державний медичний університет – 1900, Донецький національний медичний університет – 1500, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна – 1300, Вінницький національний медичний університет – 1200, Національний авіаційний університет – 1200.

Також багато іноземців отримують освіту в Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” – 1120, у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, Національному фармацевтичному університеті (Харків), Національному технічному університеті “КПІ” – близько тисячі студентів у кожному.

У більшості вищих навчальних закладів існують спеціальні підготовчі факультети (курси) для іноземців. Протягом року вони вивчають українську чи російську мову, а також профільні дисципліни. Після закінчення підготовчого факультету випускники отримують свідоцтво, яке надає їм право вступати до будь-якого навчального закладу України за результатами співбесіди на контрактній основі. Вартість підготовчих курсів у різних вишах коливається від 1,5 до 3,5 тисяч доларів. Кожен вуз має свою специфіку у виборі спеціальностей, але в основному переважають медичні.

Більшість вищих навчальних закладів України визначають підготовку іноземних студентів як важливий напрям діяльності, що сприяє міжнародній державній політиці, зміцнює економічну та геополітичну позицію країни.

Іноземні студенти стають вагомим козирем стратегії національної вищої освіти [7, с. 139]. Це

– престиж країни. Студенти із зарубіжних країн приносять вищим навчальним закладам нашої країни приблизно 120 мільйонів доларів на рік, що дозволяє фінансувати на 11% всю систему вищої освіти, бо зазвичай сума оплати за навчання на 30% більша в іноземців, якщо порівняти з українськими студентами, які навчаються на контрактній основі [3].

Висновки. Мобільність студентів та викладачів є одним із основних принципів сучасної вищої освіти. Навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном збагачують індивідуальний досвід людини, надають можливість дізнатися про різні моделі створення та поширення знань, дозволяють розширити мережу контактів і спілкування, поглибити знання іноземних мов.

Найбільш привабливими країнами для студентів-іноземців виступають США, Великобританія, Німеччина, Франція, Австралія та ряд інших. Зростає число студентів-іноземців і у вітчизняних вишах.

Список літератури

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

Стаття надійшла до редколегії 8 грудня 2011 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії М.В. Никифороком.

R.L. Kovalchuk

EDUCATION INTERNATIONALIZATION: INTERNATIONAL LEGAL EXPERIENCE AND NATIONAL PRACTICE

Summary

The condition and prospects of reception by students of higher education in some countries of the world and training of students-foreigners in Ukraine on the basis of works of scientists, the current legislation of Ukraine and international legal acts is investigated. It is installed, that education internationalisation - the important way of improvement of quality of higher education.

Key words: quality of higher education, education internationalisation, the regulatory legal act, an educational institution.

Р.Л. Ковальчук

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА

Аннотация

Исследуется состояние и перспективы получения студентами высшего образования в разных странах мира и обучение студентов-иностранцев в Украине на основе трудов ученых, действующего законодательства Украины и международно-правовых актов. Установлено, что интернационализация образования – важный способ улучшения качества высшего образования.

Ключевые слова: качество высшего образования, интернационализация образования, нормативно-правовой акт, учебное заведение.

2. Дмитро Табачник планує збільшити до 50 тисяч кількість іноземних студентів в Україні доступно на – <http://immigrationstop.org.ua/?p=433>

3. Іноземні студенти привозять до України 120 млн. доларів на рік за свою освіту. Доступно на http://www.novi.org.ua/news/foreign_students_bring_120 mln_to_ukraine_for_their_tuitions/.

4. Курій Л. Інтернаціоналізація вищої освіти як засіб формування людського потенціалу в контексті міжнародних міграційних процесів / Лія Курій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.usw.com.ua/pofiles/blogs/internaciaonalizaciyavischyi>

5. Мороз І. Болонський процес – це конкретні рішення та дії / І. Мороз // Вища освіта України – 2005. – № 1 – С. 29 – 35.

6. Мотунова І.Г. Університет як простір міжкультурного діалогу / І. Мотунова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. - № 2. – С. 177-186.

7. Орлова-Курилова О. В. Питання еквівалентності освітніх програм / О. В. Орлова-Курилова, Т.В. Радіонова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка – 2010. - № 16 – С. 138 – 145.

8. Плинокос Д.Д. Тенденції розвитку діяльності з надання освітніх послуг іноземним громадянам у ВНЗ України / Д.Д. Плинокос доступно на – http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2010_17/stat_17/57.pdf